

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ FACEBOOK БІБЛІОТЕКАМИ ЗВО ЯК ПЛАТФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ (з досвіду роботи бібліотеки К-ПНУ ім. І. Огієнка)

У статті розглянуто використання бібліотеками закладів вищої освіти можливостей соціальної мережі Facebook, у контексті функціонування представництва бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету на платформі Facebook, як нового засобу комунікації із користувачами через мережу Інтернет, що сполучає науковців усіх рівнів, розширюючи можливості доступу до публікацій зарубіжних учених та вітчизняних дослідників. Аргументовано можливості функціонування бібліотечного представництва в соціальній мережі як ефективного інструменту наукової комунікації.

Ключові слова: *бібліотека закладу вищої освіти, наукова комунікація, соціальна мережа, Facebook, інтернет, бібліотека К-ПНУ ім. І. Огієнка.*

Еволюція мережі Інтернет надає чимало нових можливостей для розвитку бібліотеки. Водночас стрімкі темпи зростання обсягу контенту, технічні засоби, технологічні тенденції, що підтримують структуру мережі, та породжена ними нова інформаційна реальність окреслюють проблемні моменти присутності книгозбірень в онлайн-середовищі.

За останні декілька років Facebook став другим за відвідуваністю сайтом у світі, і має всі перспективи вже цього року стати сайтом №1. Щорічне зростання української аудиторії цієї соціальної мережі складає 300-400%, і це один з найвищих показників у світі. Разом із кількістю користувачів зростає і час, який вони проводять в цій соціальній мережі. Facebook для великої кількості користувачів є не просто місцем спілкування, а дверима в інтернет, де друзі виконують функцію соціального фільтру, і завдяки їм можна дізнатись про цікаві новини чи важливі події.

Сучасна бібліотека перебуває за умов жорсткої конкуренції як джерело інформації та повинна шукати шляхи поширення, популяризації наукових і технологічних знань. Перед бібліотечними працівниками стоїть завдання виходу на новий інформаційний рівень обслуговування, що обумовлено якісними змінами в усіх сферах життя. Ця проблематика перебуває у полі зору таких науковців, як вітчизняні дослідники В. Горовий, Л. Чуприна, О. Курбан, О. Мар'їна, С. Барабаш, С. Головаха, Н. Вітушко, Н. Тарасенко, М. Назаровець та ін. Перспективи використання платформи Facebook для реклами бібліотечних послуг (реклама ресурсів та послуг, нові надходження, заходи тощо) розглядали науковці І. Міщенко, О. Греськів, Н. Кравчук, О. Картечева, В. Сидоренко та ін. Питання використання соціальних мережі Facebook з позиції сприяння науковій діяльності користувачів бібліотек ЗВО порушувалося в статтях І. Кірічко, Г.П. Бахчиванжи та ін. Особливості використання бібліотеками ЗВО соціальної мережі Facebook висвітлені також у працях таких зарубіжних дослідників, як: Н. Бурклаф (NatalieBurclaff), К. Джонсон (Catherine Johnson), А. р. Різа Аюї (A.R. Riza Ayu), А. Абрізах (A. Abrizah), Дж. Секкер (J. Secker) та ін. Усі ці науковці одноставно підтримують ідею виходу бібліотеки у віртуальне середовище, де відбувається якісна та кількісна популяризація будь-яких ресурсів, зокрема інформаційних.

Сучасне становище бібліотек в інформаційному середовищі примушує активізувати зусилля для бібліотечних інституцій, актуалізації їх значущості і суспільної ролі, формування і зміцнення позитивного іміджу.

Як зазначає А. Вітушко, соціальні мережі, форуми, блоги – це середовище з практично миттєвою швидкістю поширення інформації та досить сильним ефектом пам'яті. Усі офіційні установи від звичайного коледжу чи університету до Президента України переходять в електронний формат комунікації, яка є вдалим маркетинговим рішенням. Якщо бібліотека хоче бути сучасною та орієнтованою на користувача, вона повинна звернути увагу на соціальні мережі та активно вести в них роботу.

Фахівці розглядають «соціальні мережі» як віртуальний майданчик для синергії користувачів у певній групі. Теоретично соціальною мережею можна вважати будь-яку онлайн-спільноту, учасники якої обмінюються інформацією й беруть активну участь в обговоренні певної теми [2].

Основні функції бібліотечних сторінок:

- по-перше, представницька, являє собою презентацію успішного функціонування бібліотеки в умовах інтенсифікації інформаційних потоків;
- по-друге, інформаційна – полягає в забезпеченні користувача інформацією щодо нових надходжень, презентації змістовних інформаційно-аналітичних матеріалів;
- по-третє, комунікативна та навігаційна полягає в забезпеченні можливості з'єднання між документом і користувачем, передбачає надання потрібної інформації через реалізацію певних форм і засобів за допомогою електронних технологій;
- по-четверте: вивчення соціальної структури користувачів, що спрямована на дослідження інформаційних запитів різних категорій користувачів бібліотек із метою оптимізації процесу відбору інформації;
- по-п'яте: коригуюча, полягає в аналізі функціонування сайту та розробці пропозицій щодо внесення змін, спрямованих на підвищення його ефективності [7].

Мега статті – розкрити потенціал використання соціальної мережі Facebook як платформи комунікації бібліотеками закладів вищої освіти на прикладі досвіду бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Бібліотеки ЗВО – це інституції, орієнтовані в першу чергу, на забезпечення необхідного інформаційного супроводу освітнього процесу, освітніх потреб, студентську аудиторію, яка складається з молодих осіб – активних користувачів соціальних медіа. Враховуючи сучасні освітні тренди – впровадження інтерактивних форм навчання, дистанційної освіти, використання в освітньому процесі різноформатних матеріалів, академічну мобільність, а також специфіку цільової аудиторії бібліотек ЗВО, представництва цих інституцій у соціальних мережах стають додатковим інноваційним інструментом для підвищення ефективності реалізації науковими бібліотеками ЗВО покладених на них завдань, чільне місце серед яких посідають інформаційне забезпечення наукової діяльності ЗВО та комунікації між студентом і викладачем.

Завдання бібліотек ЗВО полягає у наданні користувачам доступу до якісних науково-інформаційних ресурсів та сприянні науковій діяльності закладу вищої освіти. Зокрема, бібліотека Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка визначає свою місію як «розвиток, створення, збереження

та організація використання власних та світових інформаційних ресурсів, які відповідають освітньому та науковому процесам в університеті, забезпечення інформаційних дослідницьких потреб студентів, викладачів, співробітників університету на принципах доступності, оперативності, інформативності, комфортності» [3].

Оскільки серед соціальних мереж, що використовуються бібліотеками в Україні та за кордоном, першість посідає соціальна мережа Facebook, на часі вивчення можливостей і перспектив цієї мережі як платформи для наукової комунікації бібліотек ЗВО. З цією метою було досліджено досвід використання для побудови наукової комунікації соціальної мережі Facebook бібліотекою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, яка, за даними, наведеними В. Струнгар, має найвищі показники щодо використання соціальних мереж вітчизняними бібліотеками ЗВО [6].

Представлення діяльності бібліотеки університету було розпочато в 2016 році в соціальних мережах Вконтакті, Google+ зі створення офіційних сторінок, а також офіційної групи у соціальній мережі Facebook. Про доцільність такої роботи свідчать дані про джерела трафіку на офіційну сторінку бібліотеки (табл. 1)

Як свідчать дані таблиці 1, спостерігається стійка тенденція до зростання користувачів, які переходять на сайт бібліотеки з соціальних мереж у відсотках, відбулося зростання від 3,2% у 2016 році від загальної кількості користувачів до 11,1% у 2018 році. Найбільше переходів у 2016 році було здійснено з соціальних мереж Facebook (254 переходів, 46,4%) та Вконтакті (235 переходів, 43,4%), а в 2018 році, лише за 6 місяців, було здійснено 2526 переходів тільки з мережі Facebook, тому створення власної сторінки позитивно вплинуло на покращення інформування користувачів бібліотеки.

Таблиця 1

Джерела трафіку сайту бібліотеки

Джерело	2016 рік (дані за 4 місяці)		2017 (дані за рік)		2018 (дані за 6 місяців)	
	К-сть користувачів	%	К-сть користувачів	%	К-сть користувачів	%
Переходи з пошукових систем	2768	78,2%	14596	80,5%	10281	74,3%
Прямі переходи	509	14,4%	2457	13,6%	1974	14,3%
Через гіперпосилання з інших сторінок	149	4,2%	321	1,8%	55	0,3%
Переходи з соціальних мереж	114	3,2%	750	4,1%	1535	11,1%
Всього	3540	100%	18124	100%	13845	100%

Офіційна сторінка бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка у мережі Facebook зареєстровано під іменем Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. [1] (рис. 1).

Історія офіційної сторінки бібліотеки у Facebook розпочалась з публікації віртуальної виставки «Художник народної долі (до 105 річниці від дня народження М. Стельмаха)» від 25 травня 2017 року, яку підготувала Ситник Л.В., зав. сектором центрального абонементу, що виявився успішним, наш пост переглянули 2457 разів. Перший крок було зроблено! Інформаційне наповнення

web-сторінки бібліотеки здійснив завідувач сектору читального залу електронної бібліотеки Кунцевич Андрій Васильович. За період функціонування на сторінці Facebook бібліотеки з'явилося 68 публікацій, якими охоплено 3389 осіб. За короткий час функціонування сторінки її вподобали 15 користувачів. Найбільшу кількість переглядів (878) отримала публікація про Презентацію монографії Демчик Катерини Іванівни «Художнє виховання старших дошкільників засобами живопису: формування ціннісного ставлення» за 7 червня 2018 року.

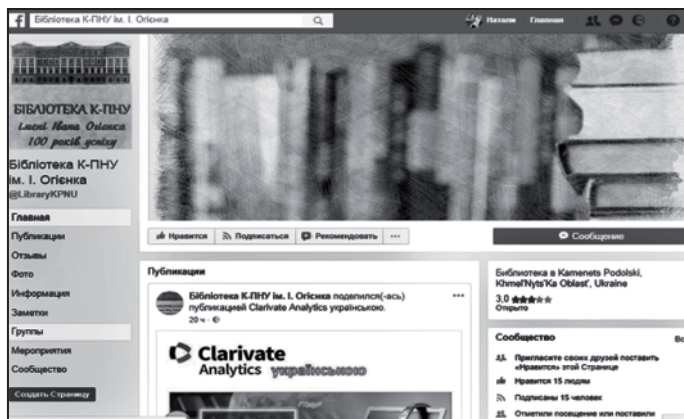

Рис. 1. Видгляд офіційної сторінки бібліотеки

Аналіз контенту представництва бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у Facebook дає підстави для висновку, що бібліотека активно поширює в мережі повідомлення про унікальні інформаційні продукти, медіа-релізи, створено літературний відеоблог, анонси наукових заходів, що містять посилання на корисні наукові ресурси, послуги та ресурси відкритого доступу, поради щодо використання численних баз даних (БД) наукової інформації та сервісів, доступ до яких надає бібліотека, а також про наукові заходи, е-ресурси навчального характеру, фотозвіти про заходи тощо.

Представництво бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка в соціальній мережі Facebook інформували про загальноуніверситетські наукові заходи, які проводилися на базі бібліотеки:

- віртуальні виставки приурочені до різних подій;
- нові надходження літератури та подаровані видання бібліотечі.
- про події, що організовували бібліотека університету та інші структурні підрозділи;
- про проведення вебінарів щодо можливостей наукометричної бази Web of Science;
- про функціонування електронних ресурсів бібліотеки та статистику їх використання тощо.

Для аналізу бібліотечної сторінки всі повідомлення, опубліковані бібліотечним представництвом на платформі Facebook, були поділені на дві категорії:

- публікації розважального змісту;
- публікації науково-інформаційного спрямування.

Також було виділено три підкатегорії публікацій науково-інформаційного спрямування:

- про науковий доробок професорсько-викладацького складу;
- про наукові заходи;
- про ресурси навчального спрямування (орієнтовані на студентів і викладачів).

Згідно з вибіркоким аналізом контенту сторінки бібліотеки в мережі Facebook (за період з 2 листопада 2016 р. по 26 червня 2018 р.) найбільшу увагу користувачів привернули публікації, присвячені інформуванню про доступ до наукометричних платформ, баз даних та наукових журналів, що засвідчило поширення ними такої інформації через перепублікації на своїх мережових сторінках. Популярними виявилися також публікації про різноманітні наукові заходи: тренінги, майстер-класи, семінари, багато користувачів уподобали літературний відеоблог «Анжеліка і книжки», де Куверіна Анжела, бібліотекар 1 категорії відділу електронних інформаційних ресурсів рекомендує літературу для прочитання. У 2016 році вийшло 5 випусків відеоблогу: «Випадкові книги», «Книги з осіннім настроєм», «Спецвипуск про Джона Фаулза», «Лауреати Гонкурівської премії» та «Сестри Бронте – англійське читання для зими».

Найбільшою популярністю користуються наступні дописи, а саме:

- віртуальна виставка до 55-річчя доктора історичних наук, професора, ректора Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, відмінника освіти України, кавалера відзнак МОН України «Петро Могила» і міського голови Кам'янця-Подільського «За заслуги перед міською громадою», лауреата обласної наукової премії імені Пилипа Клименка Сергія Анатолійовича Копилова. (22.06.2018).

Топ-10 документів, завантажених з ElarKPNU – репозитарій (електронний архів) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (13 черв. 2018 р.).

- здійснено віртуальну подорож у Національний музей України «Провідні музеї України» (до Міжнародного дня Музев) (22 трав. 2018 р.);
- вебінари про відомі та нові можливості платформи Web of Science (23 квіт. 2018 р.);
- презентація монографії Олександра Борисовича Комарницького «Студенти-педагоги у модернізації вищої освіти радянської України у 1920-1930-х рр.» з нагоди Міжнародного дня історика 20 квітня 2018 року на історичному факультеті Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (23 квіт. 2018 р.);
- семінар «Показники ефективної наукової діяльності науковця, установи і країни: публікації, наукові видання, гранти» (13 берез. 2018 р.);
- майстер клас за писанкарства та виставка пасхальних агрибутів «Великодня толока», організована завідувачем лабораторією етнології В.В. Щегельським та працівниками центрального абонементу бібліотеки (4 квіт. 2018 р.);
- презентація монографії О. М. Федькова «Українська соціал-демократична спілка на початку ХХ ст.: у пошуках ідейно-політичної ідентичності». Історичний факультет К-ПНУ ім. І. Огієнка. (13.03.2018 р.);
- презентація інформаційного бюлетеня «Хронологія визначних подій Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2018 році(до 100 річчя заснування)» (6 лют. 2018 р.);

- літературна кав'ярня на педагогічному факультеті К-ПНУ ім. І. Огієнка (16 лют. 2018 р.);
- «Майстер хорової музики» (до 140-річчя від дня народження М.Д. Леонтовича) (28 груд. 2018 р.);
- На службі освіти, науці й людям (до 65-річчя від дня народження М.Б. Петрова) (22 груд. 2018 р.);
- літературний відеоблог «Анжеліка і книжки» (14 листоп. 2016 р.);
- ElarKPNU (Electronic Archive of Kamianets Podilsky National Ivan Ohienko University) – Інституційний репозитарій Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, де розміщені повнотекстові матеріали конференцій, журналів, вісників, наукові праці наших викладачів та ін.(20 лют. 2016 р.);
- заняття із студентами К-ПНУ ім. І. Огієнка «Нові технології пошуко-інформаційної роботи бібліотеки» (3 листоп. 2016 р.);
- вечір-зустріч «Родовід Хоптярів», а також презентація монографії кандидата історичних наук Андрія Юрійовича Хоптяра «Діяльність Партії соціалістів-революціонерів у Правобережній Україні в 1896-1907 рр.» (2 листоп. 2016 р.).

На сьогоднішній день Facebook є для бібліотеки однією з найголовніших можливостей реклами своєї діяльності та послуг. Окрім того, соціальна мережа – це найменш затратний вид піару та найбільш зручний, адже важливі інструменти, а це – комп'ютерне робоче місце та доступ до Інтернету, є на сьогодні у кожній бібліотеці.

Інформація, яка публікується мережевим представництвом бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, має загальний характер, водночас для дослідників галузі соціальних комунікацій, у першу чергу, – книгознавців, бібліотекознавців, документознавців, низку розміщених публікацій можна визначати як вторинну науково-технічну інформацію, тобто таку, яка є результатом аналітико-синтетичного опрацювання науково-технічної інформації – «будь-яких відомостей та/або даних про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержаних у ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [4].

Як виявив аналіз контенту представництва бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у Facebook, працівники наукової бібліотеки спрямовують свій потенціал, передусім, на вивчення шляхів підвищення ефективності використання наукометричних платформ: Web of Science – наукометричної бази даних від компанії Clarivate Analytics (раніше – Thomson Reuters), яка пропонує доступ до бібліографії наукових статей із престижних періодичних видань, книг та матеріалів наукових конференцій із зазначенням реальної цитованості цих матеріалів, та Scopus – найбільшої міжнародної реферативної та наукометричної бази рецензованої літератури (наукових журналів, книг та матеріалів конференцій). Обидві наукометричні платформи індексують десятки тисяч періодичних видань, а також відстежують публікаційну активність учених.

У контексті налагодження бібліотекою наукової комунікації шляхом використання свого мережевого представництва у Facebook ефективним є також публікування в мережі відео та аудіо-матеріалів, які не лише інформують про доступ до наукової або науково-технічної інформації.

Facebook стає інструментом залучення дослідників та науковців до наукової комунікації. Підписані сторінки є не лише формальні (зарєєстровані, ті, що ма-

ють читацький квиток) користувачі бібліотеки – студенти, випускники, аспіранти, викладачі, співробітники, а й інші науковці, які стежать за інформацією, опублікованою бібліотечними працівниками, можна стверджувати, що бібліотека сприяє розвитку наукової комунікації не лише в стінах університету, а й за його межами, та допомагає налагодити комунікацію між українськими науковцями та зарубіжними. Отже, мережеве представництво бібліотеки функціонує як комунікаційний канал, що сполучає науковців усіх рівнів, розширюючи можливості доступу до публікацій зарубіжних науковців та вітчизняних дослідників.

Список використаних джерел:

1. Бібліотека К-ПНУ ім. І. Огієнка. *Офіційне представництво Бібліотеки К-ПНУ ім. І. Огієнка*. URL: <https://www.facebook.com/LibraryKPNU/> (дата звернення: 25.06.2018).
2. Булахова Г.І. Соціальні мережі як засіб реклами бібліотечної діяльності. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : міжнар. наук. конф., м. Київ, 8 жовт. 2013 р. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/97> (дата звернення: 25.06.2018).
3. Гранчак Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг. *Бібліотечний вісн.* 2016. №1. С. 18-29.
4. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 26.11.2015 №848-VIII. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>. (дата звернення: 25.06.2018).
5. Сайт Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.library.ukma.edu.ua/> (дата звернення 19.03.2018 р.).
6. Струнгар В.В. Соціальні медіа як простір взаємодії бібліотеки і читача. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матер. шостої міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 верес. 2015 р., Львів). Львів : Львівська політехніка, 2015. С. 307-311. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/konferenciya/konf_lviv/Strungar.pdf (дата звернення 21.03.2017).
7. Струнгар В. Бібліотечні проекти в соціальних медіа як джерела бібліотекознавчих досліджень. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 371-381. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2015_41_28 (дата звернення 19.06.2018).

The article deals with the use of Facebook social networking facilities' by HEI libraries in the context of the functioning of the library representation of the Kamyanets-Podilskiy National University on the Facebook platform as a new means of communication with the users through the Internet, connecting scientists of all levels, expanding the possibilities of access to foreign scientists and native researchers' publications. The possibilities of functioning of library representation in the social network as an effective instrument of scientific communication have been discussed.

Key words: HEI scientific communication, social network, Facebook, Internet, K-PNU Library.

Отримано: 24.06.2018